

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
İNSAN HÜQUQLARI ÜZRƏ MÜVƏKKİLİ
(OMBUDSMAN)

BMT-nin “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Konvensiyası

UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Səsli versiya
Skan et!

Audio version
Scan me!

Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə
Müvəkkili (Ombudsman) təsisatının hazırladığı bu broşür
Konvensiyanın 20 illiyinə həsr edilmişdir.

This brochure, developed by the Office of the Commissioner
for Human Rights (Ombudsman) of the Republic of Azerbaijan,
is dedicated to the **20th** anniversary of the CRPD.

20 İL
20 YEARS

Broşürün mətni görmə qabiliyyəti məhdud şəxslər üçün
audioformatda təqdim olunur.

The text of the brochure is available in an audio format
for people with visual impairments.

1. “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Konvensiyanın qəbulu

BMT-nin əlilliyi olan şəxslərlə bağlı əsas beynəlxalq razılaşması olan bu sənəd 13 dekabr 2006-cı ildə qəbul edilib və 21-ci əsrdə qəbul edilmiş ilk universal insan hüquqları konvensiyasıdır. “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Konvensiya (bundan sonra – Konvensiya) tarix boyu əlilliyə dair mövcud olmuş tibbi və xeyriyyə əsaslı modeli sosial və insan hüquqlarına əsaslanan modellə əvəz etməyə xidmət edir.

Konvensiyaya görə əlillik - şəxsin vəziyyəti ilə ətraf mühit arasında qarşılıqlı təsirin nəticəsi kimi qiymətləndirilir.

1. Adoption of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities

As the UN's primary international agreement on persons with disabilities, it was adopted on 13 December 2006, and this is the first universal human rights convention of the 21st century.

The Convention on the Rights of Persons with Disabilities (hereinafter, CRPD) serves to replace the historical medical and charity-based model of disability with social and human rights-based model. According to the CRPD, disability is defined as the result of an interaction between a person's condition and the environment.

2. Geniş miqyasda ən sürətlə imzalanmış sənəd

Konvensiya beynəlxalq miqyasda dünya ölkələri arasında ən sürətli formada və geniş miqyasda imzalanmış sənədlərdən hesab olunur.

Hazırda 193 ölkə bu Konvensiyaya tərəfdaş çıxmışdır. Maraqlı məqamlardan biri də budur ki, Avropa İttifaqı da təşkilat olaraq bu Konvensiyaya qoşulmuşdur.

2. The fastest-signed treaty in a wide scale

The CRPD is considered one of the international treaties which was most rapidly and widely signed by the world countries. Currently, 193 countries have become parties to the CRPD. One of the interesting facts is that the European Union has also joined the CRPD as an organization.

3. BMT-nin Əlilliyi olan Şəxslərin Hüquqları üzrə Komitəsi

BMT-nin müqavilə qurumlarından biri olan bu Komitə üzv dövlətlər tərəfindən “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Konvensiyanın icrasına nəzarəti həyata keçirir.

Komitə əlilliyi olan şəxslərin hüquqlarını təşviq edir, dövlət hesabatlarını nəzərdən keçirir və müvafiq tövsiyələr qəbul edir. Eyni zamanda, Komitə əlilliyi olan şəxslərin hüquqlarının pozulması ilə əlaqədar fərdi şikayətlərə baxır.

Komitə 4 ildən bir seçilən 18 müstəqil ekspertdən ibarətdir.

3. The UN Committee on the Rights of Persons with Disabilities

As one of the UN's treaty bodies, this Committee monitors the implementation of the CRPD by States Parties. The Committee promotes the rights of persons with disabilities, reviews state reports, and adopts relevant recommendations.

The Committee also reviews individual communications regarding violations of the rights of persons with disabilities.

The Committee is composed of 18 independent experts that are elected every 4 years.

4. Konvensiyanın Fakültativ Protokolu və fərdi şikayət proseduru

Konvensiya ilə eyni tarixdə qəbul edilmiş Fakültativ Protokol Komitəyə müraciət prosedurunu müəyyən etmişdir. Fakültativ Protokola əsasən, BMT-nin Əlilliyi olan Şəxslərin Hüquqları üzrə Komitəsi Konvensiyanın müddəalarının iştirakçı dövlət tərəfindən pozulmasının qurbanları sayıldıklarını bildirən və həmin dövlətin yurisdiksiyası altında olan şəxslərdən və ya şəxslər qrupundan və ya onların adından məlumatları qəbul etmək və baxmaq səlahiyyətlərinə malikdir.

Fərdi qaydada müraciət etmək üçün milli səviyyədə mövcud olan bütün daxili müdafiə vasitələri tükənməlidir.

4. Optional Protocol to the CRPD and individual communication procedure

The Optional Protocol, adopted on the same date as the CRPD, established the procedure for submitting communications to the UN Committee on the Rights of Persons with Disabilities.

Under the Optional Protocol, the Committee has a competence to receive and consider information from, or on behalf of, individuals or groups of individuals who claim to be victims of violations of the provisions of the CRPD by a State party and who are under that State's jurisdiction.

To file an individual communication, all domestic remedies available at the national level must have been exhausted.

5. Azərbaycanın Konvensiyaya qoşulması

Azərbaycan Respublikası 2008-ci ildə bu Konvensiyaya və onun Fakültativ Protokoluna qoşulmuşdur. Milli qanunvericiliyin Konvensiyanın tələblərinə uyğunlaşdırılması ilə bağlı bir sıra islahatlar həyata keçirilmişdir.

Hazırda Azərbaycan əhalisinin 5 faizə yaxını əlilliyi olan şəxslərdir və bu həssas əhali qrupunun hüquqlarının müdafiəsi ilə əlaqədar sosial tədbirlər həyata keçirilir.

5. Accession of Azerbaijan to the CRPD

The Republic of Azerbaijan acceded to the CRPD and its Optional Protocol in 2008. A number of reforms have been carried out to align national legislation with the requirements of the Convention.

Currently, approximately 5 percent of Azerbaijan's population consists of persons with disabilities, and social measures are being implemented to protect the rights of this vulnerable population group.

6. Əlilliyi olan şəxslərin hansı hüquq və azadlıqları var?

Konvensiyanın əsas məqsədi əlilliyi olan şəxslərin bütün əsas insan hüquq və azadlıqlarından tam və bərabər istifadəsinə nail olmaqdır. Əlilliyi olan şəxslərin mülki, siyasi, iqtisadi, sosial, mədəni sahədə əsas hüquq və azadlıqları bu Konvensiyada öz təsbitini tapmışdır.

Əlilliyi olan şəxslərin sağlamlıq, azadlıq və şəxsi toxunulmazlıq, qanun qarşısında bərabərlik, şəxsi həyatın toxunulmazlığı, təhsil, bərabərlik və ayrı-seçkiliyə yol verilməməsi, əmək və məşğulluq, siyasi, ictimai, mədəni həyatda iştirak, asudə vaxtın və istirahətin təşkili, idmanla məşğul olmaq, abilitasiya və reabilitasiya və digər hüquq və azadlıqları vardır.

6. What are the rights and freedoms of persons with disabilities?

The main purpose of the CRPD is to achieve the full and equal enjoyment of all human rights and fundamental freedoms by persons with disabilities. The CRPD establishes fundamental rights and freedoms of persons with disabilities in civil, political, economic, social, and cultural spheres.

Persons with disabilities have right to health, liberty and security of person, equality before the law, respect for private life, education, equality and non-discrimination, work and employment, participation in political, public, cultural life, recreation, leisure, sport, habilitation and rehabilitation and other rights and freedoms.

7. Bərabərliyin təmini və ayrı-seçkiliyin qarşısının alınması

Əlliliyi olan şəxslər üçün bərabərlik onların xidmətlərdən faydalanması və istifadəsi üçün bərabər şərtlərin və imkanların yaradılmasını nəzərdə tutur. Əlillik əlamətinə görə ayrı-seçkilik isə məqsədi və ya nəticəsi siyasi, iqtisadi, sosial, mədəni, mülki və ya hər hansı digər sahədə bütün insan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının digərləri ilə bərabər səviyyədə tanınmasının, realizə olunmasının və ya həyata keçirilməsinin məhdudlaşdırılmasından və ya inkar olunmasından ibarət əlilliklə bağlı istənilən fərqqoyma, istisna və məhdudiyyətlər tətbiqetmədir.

Əlliliyi olan şəxslərə qarşı ayrı-seçkilik qadağandır və qanunla təqib edilir. Əlliliyi olan şəxslərin faktiki bərabərliyinin sürətləndirilməsi və ya buna nail olunması üçün zəruri olan konkret tədbirlər isə ayrı-seçkilik hesab edilmir.

Ağlabatan uyğunlaşmadan əsassız olaraq imtina edilməsi də ayrı-seçkiliyə aiddir.

7. Ensuring equality and preventing discrimination

Equality for persons with disabilities means creating equal conditions and opportunities for their benefit and use of services. Discrimination on the basis of disability is any distinction, exclusion or restriction on the basis of disability which has the purpose or effect of impairing or nullifying the recognition, enjoyment or exercise, on an equal basis with others, of all human rights and fundamental freedoms in the political, economic, social, cultural, civil or any other field.

Discrimination against persons with disabilities is prohibited and persecuted under law. Facilitating the factual equality of persons with disabilities or concrete measures taken for achieving this aim are not considered discrimination.

A refusal to provide reasonable accommodation without justification also constitutes discrimination.

8. Müstəqil həyat tərz

Konvensiyanın əsas hədəflərindən biri əlilliyi olan şəxslərin ictimai həyatın bütün sahələrində digərləri ilə bərabər iştirakını təmin etməkdir. Bu baxımdan, müstəqil həyat tərz keçirmək kənar şəxslərin dəstəyinə ehtiyac duymadan sərbəst hərəkətin, informasiyanın əldə edilməsinin təmini üçün zəruri infrastrukturun onların ehtiyaclarına uyğunlaşdırılmasını nəzərdə tutur.

8. Independent Living

One of the main goals of the CRPD is to ensure the participation of persons with disabilities on an equal basis with others in all areas of public life. In this regard, independent living means the adaptation of necessary infrastructure to the needs of persons with disabilities for ensuring their freedom of movement and access to information without the need for third-party assistance.

9. *Inklüziv cəmiyyət: Heç kim kənarda qalmasın!*

Inklüziv cəmiyyət insanların fiziki vəziyyətindən, sağlamlıq imkanlarından, sosial statusundan, mənşəyindən, yaşından, cinsindən və ya digər xüsusiyyətlərindən asılı olmayaraq, hər kəsin cəmiyyətin bütün sahələrində (təhsil, iş, mədəniyyət, idarəetmə) bərabərhüquqlu və aktiv iştirakını təmin edən cəmiyyət modelidir.

Əlilliyi olan şəxslərin müstəqil həyat tərzini keçirə bilməsi və həyatın bütün aspektlərində hərtərəfli iştirakını etmək üçün iştirakçı dövlətlər əlilliyi olan şəxslərin, digərləri ilə bərabər səviyyədə, fiziki mühit, nəqliyyat, informasiya və rabitə, o cümlədən informasiya-kommunikasiya texnologiyaları və sistemləri, habelə həm şəhər, həm də kənd rayonlarında əhaliyə açıq olan və ya ona təqdim olunan digər obyekt və xidmətlərdən istifadəsinin təmin olunması üçün zəruri tədbirlər görürlər.

Bu sahədə ən vacib məsələlərdən biri də əlilliyi olan şəxslər üçün inklüziv təhsilin təşkilidir.

9. Inclusive society: Leave no one behind!

An inclusive society is a model of society that ensures the equal and active participation of everyone in all areas of society (education, work, culture, administration), regardless of their physical condition, health, social status, origin, age, gender, or other characteristics.

In order to enable persons with disabilities to live independently and participate fully in all aspects of life, States Parties shall take measures to ensure that, on an equal basis with others, persons with disabilities have access to the physical environment, transportation, information and communications, including information and communication technologies and systems, as well as taking the necessary measures to ensure their use of other facilities and services that are open to or provided for the public in both urban and rural areas.

One of the most important issues in this area is the inclusive education for persons with disabilities.

10. İştirakçılıq

Konvensiyanın hazırlanmasında əlilliyi olan şəxslər iştirak etmiş, müzakirələr mərhələsində onları təmsil edən təşkilatların cəlb olunmasına xüsusi yer verilmişdir. Əlilliyi olan şəxslərlə bağlı siyasətin müəyyən edilməsi, qanunvericilik bazasının formalaşdırılması kimi proseslərdə onların iştirakının təmin edilməsi və rəylərinin dinlənilməsi və nəzərə alınması vacibdir. Bu məqsədlə əlilliyi olan şəxslər və onları təmsil edən vətəndaş cəmiyyəti institutları “Bizim haqqımızda bəzsiz heç nə” prinsipini əsas tuturlar.

10. Participation

Persons with disabilities participated in drafting the CRPD, and special focus was placed on involving organizations representing them during the negotiation phase.

It is essential to ensure their participation and to listen to and consider their opinions in processes such as policymaking and the development of legislation concerning persons with disabilities. To this end, persons with disabilities and civil society institutions representing them uphold the principle of “Nothing about us without us.”

11. Konvensiyanın icrası ilə bağlı dövrü hesabat prosesi

BMT-nin əlilliyi olan Şəxslərin Hüquqları üzrə Komitəsinə aşağıdakı hesabatlar təqdim olunur:

İlkin hesabat – Hər bir dövlət Konvensiyanı ratifikasiya etdikdən 2 il sonra BMT Baş Katibi vasitəsilə Komitəyə ilkin hesabat təqdim edir. Bu hesabatda ölkənin üzərinə götürdüyü öhdəlikləri yerinə yetirmək üçün hansı işləri gördüyü və nələrə nail olduğu aydın şəkildə qeyd edilməlidir.

Dövlət hesabatı – İlkin hesabatdan sonra dövlətlər dörd ildə bir dəfədən az olmamaqla, habelə Komitənin müraciət etdiyi hallarda növbəti məruzələri təqdim edirlər.

Paralel və alternativ hesabat – Vətəndaş cəmiyyəti institutları, milli insan hüquqları təsisatları dövlət hesabatına paralel olaraq alternativ hesabatlar təqdim edirlər. Dövlətin hesabatı ilə eyni vaxtda təqdim edildiyinə görə paralel adlanan bu hesabatlar hökumətin verdiyi məlumatlara alternativ olaraq real vəziyyəti, çatışmazlıqları göstərdiyinə və daha çox əlilliyi olan şəxslərin mövqeyini ifadə etdiyinə görə həm də “kölgə” hesabatı adlandırılır.

11. Periodic reporting process on the implementation of the Convention

The following reports are submitted to the UN Committee on the Rights of Persons with Disabilities:

Initial report – Each State submits an initial report to the Committee through the UN Secretary-General within 2 years after the entry into force of the CRPD for this State. This report must clearly reflect the measures the country has taken and the progress it has made in fulfilling its obligations.

Periodic reports – After the initial report, states submit subsequent reports at least once every four years, as well as in cases where the Committee requests them.

Parallel and alternative reports – Civil society organizations and national human rights institutions submit alternative reports in parallel to the governments' report. These reports are called parallel because they are submitted at the same time as the governments' report, are also called “shadow” reports because they present the real situation and shortcomings as an alternative to the information provided by the government and better reflect the position of persons with disabilities.

12. Azərbaycanca əliliyi olan şəxslərlə bağlı Qanunun qəbulu

2018-ci il 31 may tarixində Azərbaycan Respublikasında “Əliliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Qanun qəbul edilmişdir. Bu Qanun milli səviyyədə əliliyi olan şəxslərin cəmiyyətin bütün sahələrində digər şəxslərlə bərabər iştirakını təmin etmək, onlara qarşı ayrı-seçkiliyi aradan qaldırmaq və müstəqil həyat sürmələri üçün şərait yaratmaq məqsədinə xidmət edir.

12. Adoption of a Law in Azerbaijan regarding the persons with disabilities

On May 31, 2018, the Law on the Rights of Persons with Disabilities was adopted in the Republic of Azerbaijan. This Law serves the purpose of ensuring, at the national level, the equal participation of persons with disabilities in all areas of society, eliminating discrimination against them, and creating conditions for them to live independently.

13. Əlilliyi olan şəxslər üçün müyəssərlik

Əlilliyi olan şəxslər üçün inklüziv şəraitin yaradılması onların istifadəsinə uyğun olaraq infrastrukturun əlçatanlığı ilə birbaşa bağlıdır. Məktəblər, yaşayış evləri, tibb müəssisələri və iş yerləri də daxil olmaqla, binalara, yollara, nəqliyyat və digər daxili və xarici obyektlərə, elektron və təcili xidmətlər də daxil olmaqla, informasiya, kommunikasiya və digər xidmətlərə müyəssərliyə əngəl yaradan amillər aradan qaldırılmalıdır.

Bunun üçün əlilliyindən asılı olmayaraq hər kəsin sosial infrastruktur obyektlərindən bərabər istifadə etməsi üçün ağlabatan uyğunlaşdırma həyata keçirilməlidir.

Binalarda, nəqliyyatda pandus və rampalar quraşdırılması, ictimai nəqliyyatda əlilliyi olan şəxslər üçün yerlər ayrılması, dayanacaqlar barədə məlumatların səsli formada bildirilməsi və digər uyğunlaşdırmalar zəruridir.

13. Accessibility for persons with disabilities

Creating inclusive environments for persons with disabilities is directly related to the accessibility of infrastructure, adapted for their use. Barriers to accessibility to buildings, roads, transportation, and other internal and external facilities, including schools, homes, medical institutions, and workplaces, as well as to information, communication, and other services, including electronic and emergency services, must be removed.

To this end, reasonable accommodations must be implemented to ensure that everyone, regardless of their disability, can use social infrastructure facilities equally.

It is necessary to install ramps and inclines in buildings and on transportation, reserve seats on public transportation for persons with disabilities, provide audible announcements of stops and make other accommodations.

14. Konvensiyanın icrasının təminində milli insan hüquqları təsisatlarının rolu

Konvensiyanın 33.2-ci maddəsinə əsasən, dövlət Konvensiyada əks edilmiş müddəaların icrasına nəzarət edilməsi məqsədilə bir və ya bir neçə müstəqil mexanizmlər yarada bilər.

Burada əsas məqsəd dövlətin öz öhdəliklərinə əməl etməsinə müstəqil bir struktur tərəfindən nəzarət olunmasından ibarətdir.

Ölkəmizdə milli insan hüquqları təsisatı qismində Ombudsman Konvensiya üzrə müstəqil monitoring mexanizmi funksiyalarını həyata keçirir.

14. The role of national human rights institutions in ensuring the implementation of the CRPD

In accordance with Article 33(2), the State may designate one or more independent mechanisms to monitor the implementation of provisions of the CRPD.

The main objective here is to ensure that the state complies with its obligations through an independent structure.

In our country, the Ombudsman, as the national human rights institution, carries out the functions of an independent monitoring mechanism under the CRPD.

15. Azərbaycan Ombudsmanının əliliyi olan şəxslərin hüquqlarının təmini sahəsində mandatı

Ombudsman insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsini və təşviqini həyata keçirən müstəqil hüquqi müdafiə mexanizmidir.

Ölkəmizdə Ombudsman vəzifəsi dövlət orqanları, bələdiyyələr, habelə dövlət və ya bələdiyyə mülkiyyətində olan və ya paylarının (səhmlərinin) nəzarət zərfi dövlətə və ya bələdiyyəyə məxsus olan hüquqi şəxslər (o cümlədən publik hüquqi şəxslər) və bədcə təşkilatları, onların vəzifəli şəxsləri tərəfindən pozulan insan hüquq və azadlıqlarının bərpa edilməsi və insan hüquq pozuntularının qarşısının alınması məqsədilə təsis edilmişdir.

2023-cü il 9 iyun tarixində “Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) haqqında” Konstitusiya Qanununda dəyişiklik edilməsi ilə Ombudsmanın mandatı genişləndirilmişdir. Konstitusiya Qanununun 1.3-1-ci maddəsində Ombudsmanın bu Konvensiyanın həyata keçirilməsinin təşviqi və monitorinqi üzrə müstəqil monitorinq mexanizmi səlahiyyəti təsbit olunmuşdur.

Ombudsman və onun müstəqil monitorinq qrupu əlilliklə bağlı şikayətləri araşdırır, hüquqlar barədə məlumatlılığın artması üçün maarifləndirmə işi aparır, qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsinə dair təkliflər hazırlayır, dövlət orqanlarında, o cümlədən təhsil, səhiyyə, penitensiar, sosial xidmət müəssisələrində monitorinqlər keçirir, ictimai sorğular təşkil edir.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
[İNSAN HÜQUQLARI ÜZRƏ MÜVƏKKİLİ]
[OMBUDSMAN]

15. The mandate of the Ombudsman of Azerbaijan in the field of ensuring the rights of persons with disabilities

The Ombudsman is an independent legal protection mechanism that carries out the protection and promotion of human rights and freedoms.

In Azerbaijan, the office of the Ombudsman was established to restore human rights and freedoms which are violated by the state bodies, municipalities, as well as legal entities that are in state or municipal ownership or whose controlling stake belongs to the state or municipality (including public legal entities) and budget organizations and their officials, and to prevent human rights violations.

On June 9, 2023, the Constitutional Law on the Ombudsman was amended, the Ombudsman's mandate was expanded. The Article 1.3-1 of this Constitutional Law establishes the Ombudsman's functions for an independent mechanism to promote and monitor the implementation of the CRPD.

The Ombudsman and its independent monitoring group conduct monitoring in state bodies, including educational, healthcare, penitentiary, and social service institutions, organizes the investigation of complaints related to disability, conduct awareness-raising activities to increase knowledge of rights, prepares proposals for improving legislation, and organizes public surveys.

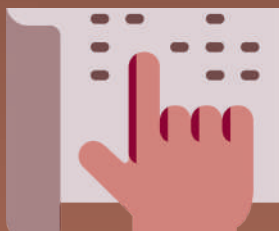

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
[INSAN HÜQUQLARI ÜZƏR MÜVƏKKİLİ]
(OMBUDSMAN)

16. Görmə qabiliyyəti məhdud olan şəxslər üçün tədbirlər

Görmə qabiliyyəti məhdud olan şəxslərin cəmiyyət həyatında digərləri ilə bərabər səviyyədə iştirakına nail olmaq üçün infrastruktur obyektlərində, məlumatlandırıcı nişanlar və informasiya resurslarında Brayl əlifbasından istifadə və səsli (audio) formada materialların geniş yayılmasına ehtiyac vardır. Azərbaycan Respublikası görmə məhdudiyyətli şəxslər üçün “Dərc olunmuş əsərlərin görmə qabiliyyəti tam məhdud, görmə pozuntusu və ya çap məhsullarını oxumaqla bağlı başqa əlilliyi olan şəxslər üçün əlçatanlığını asanlaşdırmağa dair Mərakeş Müqaviləsi”nə qoşulmuşdur.

Ombudsman tərəfindən bu əhali qrupu üçün məlumatların əlçatanlığının təmini, səsli işıqforların geniş tətbiqi, seçkilərdə əlilliyi olan şəxslərin fərdi şəkildə müstəqil səs verməsi, görmə qabiliyyəti məhdud olan seçicilərin Brayl əlifbası ilə yazılmış trafaretlər-seçki bülletenləri vasitəsilə səs vermələrinə imkanların yaradılması təşviq olunur.

16. Measures for persons with visual impairments

To ensure the participation of persons with visual impairments in society on an equal basis with others, it is necessary to use the Braille alphabet on infrastructure objects, informational signs, and information resources, as well as to widely disseminate materials in audio format. The Republic of Azerbaijan acceded to the Marrakesh Treaty to Facilitate Access to Published Works for Persons Who Are Blind, Visually Impaired, or Otherwise Print-Disabled.

The Ombudsman promotes ensuring the accessibility of information for this population group, the widespread use of accessible pedestrian signals, creation of conditions for persons with disabilities to vote independently, and for visually impaired voters to vote using ballot templates written in Braille in elections.

17. Eşitmə qabiliyyətinin məhdudluğu: Azərbaycanda işarət dilinin rəsmi şəkildə tanınması

İşarətdili eşitmə qabiliyyəti tam məhdud olan şəxslərin qollar, əllər və barmaqlardan eyni zamanda istifadə olunmaqla fikirlərini ifadə etməsini bildirir. Əlilliyi olan şəxslərin maneəsiz informasiya əldə etməsi, öz fikirlərini sərbəst şəkildə ifadə edə bilməsi məqsədilə Ombudsmanın təklifləri nəzərə alınmaqla “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa 12-1-ci maddə əlavə edilmiş, eşitmə qabiliyyəti tam məhdud olan şəxslər üçün Azərbaycan işarət dili ünsiyyət dili kimi rəsmi tanınmışdır.

Ombudsmanın ağır dərəcəli eşitmə azlığı olan uşaqların vaxtında aşkar edilməsi, onlarda erkən yaş dövründən koxlear implantasiya (daxili qulağın protezləməsi) əməliyyatının icra olunması məqsədilə dövlət tərəfindən vəsaitin ayrılması ilə bağlı təklifləri də nəzərə alınmışdır. Hazırda “İcbari tibbi sığorta üzrə Xidmətlər Zərfi”nə daxil edilmiş koxlear implant sisteminin yerləşdirilməsini tələb edən tibbi xidmətlərin göstərilməsi şərtlərinə əsasən həmin proses heç bir say limiti olmadan icra olunur.

17. Hearing Impairment: Official Recognition of Sign Language in Azerbaijan Sign language refers to the expression

Sign language refers to the expression of ideas by individuals with complete hearing impairment using the simultaneous movement of their arms, hands, and fingers. In order to ensure that persons with disabilities have barrier-free access to information and can freely express their opinions, taking into account the recommendations of the Ombudsman, Article 12-1 was added to the Law of the Republic of Azerbaijan on the Rights of Persons with Disabilities, Azerbaijani Sign Language has been officially recognized as a communication language for persons who have complete hearing impairment.

The Ombudsmans` proposals regarding the timely identification of children with severe hearing loss and the allocation of state funds for their early-age cochlear implantation (internal ear prosthesis) have been taken into account. In accordance with the conditions for providing medical services requiring the placement of a cochlear implant system, included in the “Package of Services for Mandatory Medical Insurance” , this procedure is performed without any limit on the number of cases.

18. Psixi və əqli pozuntuları olan şəxslərin hüquqlarının müdafiəsi

Konvensiya əlilliyi olan şəxslərin digər qrupları ilə yanaşı, psixi pozuntuları olan şəxslərin də bərabər hüquqlara malik olmasını təsbit edir və onların cəmiyyətdən təcrid olunmasını qəbuledilməz hesab edir. Həmin şəxslər əlillik əlamətinə görə cəmiyyətdə hər hansı ayrı-seçkiliyə, stiqma və stereotiplərə məruz qalmamalıdır. Ölkəmizdə psixiatriya yardımı göstərilərkən şəxslərin hüquqlarına və qanuni mənafelərinə əməl olunmasına ictimai nəzarəti Ombudsman həyata keçirir.

Cəmiyyətin həssas qruplarının müdafiəsi istiqamətində yeni standartların qəbul olunması, psixiatriya yardımı göstərilən müəssisələrdə xidmət keyfiyyətinin artırılması ilə bağlı təkliflərin irəli sürülməsi və maarifləndirici təlim proqramlarının hazırlanması vasitəsilə həm hüquqi, həm də praktiki baxımdan inklüziv cəmiyyətin qurulması məqsədilə Ombudsman yanında "Psixi sağlamlıq və insan hüquqları" sahəsində İşçi Qrup fəaliyyətə başlamışdır.

18. Protection of the rights of persons with mental and intellectual disabilities

The CRPD stipulates that alongside other groups of persons with disabilities, individuals with mental disorders enjoy equal rights, and considers their isolation from society unacceptable. These individuals must not be subjected to any discrimination, stigma, or stereotypes in society based on their disability. In our country, public control over the observance of ensuring rights and legitimate interests of individuals during the provision of psychiatric assistance is exercised by the Ombudsman.

Working Group on Mental Health and Human Rights was established by the Ombudsman with the purpose of building an inclusive society both legally and practically through adopting new standards for the protection of vulnerable groups in society, putting forward proposals to increase the quality of service in institutions providing psychiatric assistance, and developing educational training programs.

19. Əlilliyin müəyyən edilməsi üçün xəstəliklərin siyahısının təsdiqi

Ombudsmanın əlillik təyinatlarında həssas və obyektiv yanaşmanın, ünvanlılıq və sosial ədalətin təmin edilməsi məqsədilə irəli sürdüyü təkliflər də nəzərə alınmaqla, Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin 2022-ci il 13 may tarixli 187 nömrəli Qərarı ilə yeni “Əlilliyin müəyyən olunması meyarları” təsdiq edilmişdir.

Beləliklə, əlillik artıq yeni meyarlarla 3 dərəcə üzrə məhdud çərçivədə deyil, orqanizmin funksiyalarının pozulması faizinin (31-60 %, 61-80 %, 81-100 %) müəyyən edilməsi prinsipi əsasında, həm də xəstəliyin ağırlıq dərəcəsi nəzərə alınmaqla təyin olunur. Yeni meyarlar həyat fəaliyyətinin əsas 7 kateqoriyası - özünəqulluq, sərbəst hərəkətmə, istiqamət seçmə, ünsiyyət, davranışına nəzarət etmə, öyrənmə, əmək fəaliyyətinin məhdudlaşma dərəcəsi ilə əlilliyin müəyyən olunmasına yönəlmişdir.

Bununla həmçinin Ombudsmanın 2018-ci il məruzəsində irəli sürülmüş əlilliyin qruplara görə deyil, şəxsin funksional imkanlarının məhdudlaşmasının faiz dərəcəsinə görə müəyyən edilməsi və buna uyğun müvafiq sosial dəstək tədbirlərinin həyata keçirilməsi təklifi nəzərə alınmışdır.

RIGHTS OF PERSONS
WITH DISABILITIES

19. Approval of the list of diseases for determining disability

Taking into account the proposals put forward by the Ombudsman to ensure a sensitive and objective approach, targetedness, and social justice in disability determinations, new “Criteria for Determining Disability” was approved the Cabinet of Ministers of the Republic of Azerbaijan's Resolution No. 187 of May 13, 2022. Disability is now determined not on a limited scale across 3 degrees under the new criteria, but on the principle of establishing the percentage of impairment of the body's functions (31-60%, 61-80%, 81-100%), also taking into account the severity of the disease. The new criteria are aimed at determining disability based on the degree of limitation in 7 basic categories of life activity: self-care, independent movement, choice of direction, communication, self-behavior control, learning, and work activity.

This also takes into account the proposal from the Ombudsman's 2018 report to determine disability based not on groups, but on the percentage of a person's functional limitations, and to implement corresponding social support measures accordingly.

RIGHTS OF PERSONS
WITH DISABILITIES

20. Əlilliyi olan şəxslərə münasibətdə qanunvericilikdə işlədilən qeyri-məqbul ifadələrin dəyişdirilməsi

Konvensiyanın ümumi məqsədlərinə əsaslanmaqla əlilliyi olan şəxslərin qarşılaşdığı stereotiplərin aradan qaldırılması da xüsusilə əhəmiyyətli hesab olunur. Milli qanunvericilikdə əlilliyi olan şəxslərə münasibətdə qeyri-məqbul, alçaldıcı ifadələrin müasir etik baxımdan uyğun terminlərlə əvəz olunması, yeni qanunların qəbulu zamanı bu məsələyə diqqət edilməsi məqsədilə Ombudsmanın verdiyi təkliflər də nəzərə alınmaqla 40-dan çox qanunvericilik aktında dəyişiklik edilmiş, *lal, kar, kor, kəmağıllıq, şikəstlik, qüsur* kimi sözlər daha uyğun ifadələrlə əvəz edilmişdir.

Əlilliyi olan şəxslərə münasibətdə etik yanaşma

KƏMAĞİLLIQ	- ƏQLİ GERİLİK
BƏDƏN QÜSURU	- FİZİKİ ÇATIŞMAZLIQ
ŞİKƏST	- ƏLİLLİYİ MÜƏYYƏN EDİLƏN ŞƏXS
KOR	- GÖRMƏ QABİLİYYƏTİ TAM MƏHDUD OLAN
KAR	- EŞİTMƏ QABİLİYYƏTİ TAM MƏHDUD OLAN
LAL	- NİTQ QABİLİYYƏTİ TAM MƏHDUD OLAN

20. Replacement of unacceptable wording in legislation in relation to persons with disabilities

In line with the general objectives of the CRPD, the elimination of stereotypes faced by persons with disabilities is also considered particularly important. Taking into account the proposals made by the Ombudsman to address the issue of replacing unacceptable, derogatory expressions regarding persons with disabilities in national legislation with terms that are modern and ethically appropriate, as well as considering this during the adoption of new laws, amendments were made to more than 40 legislative acts, and words such as “deaf,” “dumb,” “blind,” “imbecile,” “cripple,” and “defect” were replaced with more appropriate expressions.

Appropriate Terminology for Persons with Disabilities

Imbecility	- Intellectual disability
Bodily defect	- Physical impairment
Crippled	- Person determined as disabled
Blind	- Having total visual impairment
Deaf	- Having total hearing impairment
Dumb	- Having total speech impairment

Qeydlər

Notes

Bizimlə Əlaqə

AZ1000, Bakı şəhəri, Üzeyir Hacıbəyli
80, Hökumət evi,
II Ala qapı

apparat@ombudsman.az

916 Çağrı Mərkəzi

(+99412) 493 74 22;
(+99412) 498 23 65

www.ombudsman.az

[ombudsman_azerbaijan](https://www.instagram.com/ombudsman_azerbaijan)

[ombudsmanazerbaijan](https://www.facebook.com/ombudsmanazerbaijan)

[ombudsmanazerbaijan](https://www.telegram.com/ombudsmanazerbaijan)

[ombudsman_az](https://www.twitter.com/ombudsman_az)

ombudsman@ombudsman.az

Ombudsmanın Regional Mərkəzləri

Qərb Regional Mərkəzi:

AZ2000, Gəncə şəhəri, Heydər Əliyev meydanı, inzibati bina, 1-ci mərtəbə

Tel: (022) 266 05 65

Şimal-Qərb Regional Mərkəzi:

AZ5500, Şəki şəhəri, Şəki "Asan Xidmət" mərkəzi, Zərifə Əliyeva küçəsi 104,

Tel: (024) 244 01 33

Şimal Regional Mərkəzi:

AZ4000, Quba şəhəri, Yusif Qasimov küçəsi 68

Tel: (023) 335 15 99

Cənub Regional Mərkəzi:

AZ4400, Masallı şəhəri, Heydər Əliyev prospekti, Masallı "ASAN həyat" kompleksi

Tel: (025) 215 19 16

Contact us

AZ1000, Baku city, Uzeyir
Hajibeyli Street 80 , II Gate

apparat@ombudsman.az

916 Call Center

(+99412) 493 74 22;
(+99412) 498 23 65

www.ombudsman.az

[ombudsman_azerbaijan](https://www.instagram.com/ombudsman_azerbaijan)

[ombudsmanazerbaijan](https://www.facebook.com/ombudsmanazerbaijan)

[ombudsmanazerbaijan](https://www.telegram.com/ombudsmanazerbaijan)

[ombudsman_az](https://twitter.com/ombudsman_az)

ombudsman@ombudsman.az

Ombudsman's Regional Offices

Western Regional Office

Ganja, Heydar Aliyev square, Administrative building, 1st floor, AZ 2000
tel: (022) 266 05 65

Northwestern Regional Office

Shaki "ASAN Service" Center, Shaki city, Zarifa Aliyeva street 104, AZ5500
tel: (024) 244 01 33

Northern Regional Office

Guba, 68 Yusif Gasimov str, AZ 4000
tel: (023) 335 15 99

Southern Regional Office

Masalli city, Heydar Aliyev avenue, Masalli "ASAN life" Complex, AZ 4400
tel: (025) 215 19 16

